

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

**РУДНИЦЬКА Наталія Олександрівна**

УДК 329.11:35.08(043.3)

**ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЇ РАЦІОНАЛЬНОЇ БЮРОКРАТІЇ В  
НЕОКОНСЕРВАТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ**

23.00.01 – теорія та історія політичної науки

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата політичних наук

**Київ – 2012**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

**Науковий керівник** – доктор політичних наук, професор  
**БАБКІНА Ольга Володимирівна**  
Національний педагогічний університет  
імені М. П. Драгоманова,  
завідувач кафедри політичних наук.

**Офіційні опоненти:** доктор політичних наук, професор  
**ШУЛЬГА Марина Андріївна**,  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка,  
професор кафедри державного управління;

кандидат політичних наук, доцент  
**БУЛЬБЕНЮК Світлана Степанівна**,  
Київський національний економічний  
університет імені Вадима Гетьмана,  
доцент кафедри політології та соціології.

Захист відбудеться 26 жовтня 2012 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 25 вересня 2012 року.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради

**М.А. Остапенко**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми** зумовлена кількома чинниками. По-перше, ще й досі точаться дискусії навколо питання визначення сутності бюрократії і пов'язаних з нею характеристик, специфіки функціонування в нових історичних умовах, публічного адміністрування, політичного менеджменту та ін. Саме раціональна бюрократія як один із найбільш суперечливих соціально-політичних феноменів, вимагає ретельного аналізу з метою подолання тенденційності та спрощеності у його тлумаченні. По-друге, визначним етапом в еволюції ідеї раціональної бюрократії, а також і однією з характеристик трансформаційного суспільства є реформування інституційної складової політичної системи. У зв'язку з цим особливе значення мають дослідження неоконсервативного варіанту вирішення цієї проблематики на прикладі двох країн світу – США та Великої Британії, а також аналіз їх досвіду втілення теорії неоконсерватизму в політичній та соціально-економічній практиці.

Ідеологічна концепція неоконсерватизму була сприйнята більшістю суспільств США та Великої Британії, а практична реалізація змінила соціальний фон, настрої як американців, так і британців. Неоконсервативні уряди цих країн провели реформи в усіх сферах життєдіяльності суспільства, надбання яких потребують ретельного аналізу та глибокого вивчення, а набутий досвід вартий уваги з боку науковців України. Це – приклад ідейно-політичної консолідації суспільства для досягнення високих результатів розвитку політики, економіки, соціальної сфери, утвердження самоідентифікації нації. Крім того, для кардинальної зміни ситуації на краще необхідною умовою є модернізація функціонування самої бюрократії, як носія управлінсько-виконавчої функції в усіх сферах життєдіяльності і як соціальної верстви, що народжена державою у вигляді специфічної (бюрократичної) владної структури.

Як об'єкт наукового дослідження бюрократія досліджувалась у різних галузях науки – філософії, політології, соціології, теорії управління, культурології, психології. Вивченню феномену бюрократії присвячено роботи М. Вебера, В. Вільсона, П. Блау, М. Кроз'є, Л. Мізеса, Р. Міхельса, Г. Моски, А. Гамільтона, Дж. Гелбрейта, Г.В.Ф. Гегеля, К. Маркса, Й. Шумпетера та інших.

Аналіз існуючих концепцій бюрократії, сучасних тенденцій у її розвитку представлено у працях російських науковців М. Афанасьєва, П. Гайдєнка, К. Гаджієва, В. Граждана, Ю. Давидова, Т. Заславської, В. Макаренка, В. Маслова, В. Смолькова, Л. Сморгунова, О. Соловійова, В. Спиридонової, О. Панаріна та інших.

Аналізу неоконсервативної концепції присвячено цілу серію робіт (праці Г. Ашина, Д. Белла, Е. Берка, Д. Видріна, К. Гаджієва, Ю. Замошкіна, К. Манхейма, А. Мельвіля, С. Перегудова, Г. Саймона, В. Смолянського, М. Фридмена, Ф. Хайєка, С. Хантингтона та ін.).

У сучасному науковому пізнанні плюралізм підходів до вивчення феномену раціональності та сутності процесу раціоналізації політичної взаємодії обумовлений контекстуально та функціонально. Це підтверджують наукові праці Т. Алексеєвої, М. Вебера, В. Дудченка, У. Ерроу, Н. Лапіна, В. Парсонса, Г. Саймона, Л. Манна, І. Шапіро та інших.

Серед праць українських дослідників, які тією чи іншою мірою досліджували тематику, вирізняються роботи В. Андрущенка, В. Бабкіна, О. Бабкіної, В. Бега, С. Бульбенюк, І. Варзаря, К. Ващенко, Б. Гаєвського, М. Головатого, В. Горбатенка, М. Дмитренка, С. Наумкіної, Н. Нижник, О. Новакової, О. Оболенського, А. Романюка, С. Телешуна, В. Тертички, А. Толстоухова, В. Скрипнюк, В. Селіванова, В. Цветкова, В. Шаповала, П. Шляхтуна, М. Шульги та ін.

Разом з тим, незважаючи на досить помітний обсяг опублікованих праць, поняття раціональної бюрократії, неоконсерватизму в сучасній науковій сфері досліджено порівняно мало. Тому потребують більш глибокого опрацювання, насамперед, питання теоретико-методологічного аспекту феномену раціональної бюрократії, неоконсерватизму, їх ролі і функцій в державно-правових інституціях, політичній та правовій системах, суспільному бутті людини. Зазначені наукові проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її структуру і зміст.

#### **Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертаційне дослідження виконано в межах Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затвердженого Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 31 січня 2006 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 27 лютого 2007 року).

**Мета і завдання дослідження.** Мета дисертаційної роботи – дослідити теоретичні засади, основні принципи ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях, розкрити процес її практичної реалізації за часів діяльності уряду прем'єр-міністра Маргарет Тетчер (Велика Британія) та адміністрації президента Рональда Рейгана (США) у соціально-економічній та зовнішньополітичній сферах.

Для реалізації мети дослідження визначено такі **завдання**:

– проаналізувати основні наукові підходи до поняття бюрократії, раціональності, неоконсерватизму, систематизувати наукову методологію пізнання, джерельну базу дослідження;

– охарактеризувати феномен раціональної бюрократії, її ролі і функції в державно-правових інституціях, політичній та правовій системах, суспільному бутті людини;

– дослідити процес еволюції ідеї раціональної бюрократії від окремих теоретичних положень до основоположної ідеології у Великій Британії та США;

– дослідити теоретичні засади неоконсервативної концепції у Великій Британії та США, розглянути їх практичне втілення в соціально-економічному житті Великої Британії та США у 80-ті роки ХХ століття – тетчеризм (Велика Британія), рейганоміка (США), визначити їх функції, місце та роль у політичному житті західного суспільства;

– розкрити системні характеристики раціональної бюрократії у державному управлінні, існуючі наукові концепції, покладених в основу розвитку сучасної державно-управлінської теорії і практики в контексті глобальних трансформацій;

– визначити на основі узагальнення зарубіжного досвіду актуальні напрями удосконалення системи державного управління та їх адаптації до динаміки глобалізаційних процесів;

– розкрити якісні зміни системних характеристик державної бюрократії в умовах глобалізації, в тому числі її раціональності як необхідної умови у реформуванні державної системи управління.

**Об'єктом дослідження** є неоконсервативні політичні концепції кінця ХХ – початку ХХІ століття.

**Предметом дослідження** є особливості становлення та розвитку ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях як одного з прикладів ефективного, концептуального і практичного втілення раціональності у суспільно-політичному і соціально-економічному житті Великої Британії та США у 80-ті роки ХХ століття, пошуку нових підходів до процесів створення більш стабільних політичних структур з обґрунтуванням їх раціонального функціонування в умовах глобалізації.

**Методологічну основу дослідження** становить комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що забезпечують єдність гносеологічного, соціально-філософського і політологічного аналізу еволюції ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях.

Складність, багатовимірність проблеми зумовили застосування системи методів, прийомів, що забезпечують цілісний підхід до вирішення наукової проблеми, пов'язаної з дослідженням еволюції ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях. Так, для досягнення поставленої мети застосовано комплексний міждисциплінарний підхід на основі широкого використання теоретико-методологічних розробок з теорії державного управління, політології, міжнародних відносин, філософії й глобалізації із залученням фундаментальних положень цих соціально-гуманітарних наук для отримання інтегрованого знання стосовно різноманіття причин, способів виявлення та наслідків прояву досліджуваної проблематики.

Основними методами, за якими здійснювалось дисертаційне дослідження, є діалектичний, біхевіористичний, системний, компаративний, структурно-функціональний, історичний та ін.

Використання цих методів у взаємозв'язку і взаємодоповненні дозволило виявити суперечності досліджуваної проблеми, причини, які до цього спонукають, чинники та умови розв'язання суперечностей, обґрунтувати відповідні висновки. Діалектичний метод, насамперед, дозволив побачити проблему в її цілісності і у взаємозв'язку окремих складових. Так, зважаючи, що істина відображає певну повноту знань, тому було здійснено спробу логічного, послідовного викладення матеріалу на основі діалектичного руху від визначення вихідного поняття бюрократії (перший розділ) через його змістовно-теоретичне наповнення і розкриття суттєвих ознак і практичне втілення у неоконсервативній політиці уряду Великої Британії і президентської адміністрації США (другий розділ) до трансформаційних змін ідеї раціональної бюрократії з подальшим практичним втіленням через зміну результатів глобального процесу (третій розділ).

У дисертації вагоме значення мають методи системного та структурно-функціонального аналізу. При цьому політичні явища розглядаються як складне утворення, що виконує певну роль у більш загальній системі. Так системний метод дозволив встановити не тільки об'єктивні зв'язки, закономірності розвитку теорії і практики неоконсерватизму, але й проаналізувати розвиток усіх складових суспільно-політичного життя. На основі структурно-функціонального методу проаналізовано основні структурні компоненти та чинники еволюції ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях. Компаративний метод пізнання було використано для виявлення загальних рис і специфіки концепції, розгляду зміни уявлень про порівняння сучасних підходів.

Історичний метод полягав у вивченні усього історичного шляху біхевіористського напрямку в політичній думці та практичній політології, його еволюцію від класичних до модерністських форм, а також відображенні його специфіки. Синхронний та діахронний методи дали можливість простежити досить суперечливий і еволюційний розвиток консервативної думки у Великій Британії та США, виокремити процес уточнення ідей відповідно до часу, до ситуації, до міжнародних подій, які б збагачували форми пропаганди та поширення цих ідей. Використання в роботі порівняльного методу дало змогу зіставити однотипні ідеологічні явища у двох провідних країнах світу – Великій Британії та США, їх практичне втілення з метою виявлення спільних та специфічних рис, виділення причин, умов більш ефективних форм організації діяльності суспільства.

**Наукова новизна дослідження** зумовлена змістом і обсягом дослідницьких завдань та шляхами їх розв'язання. Однією з теоретично-методологічних підвалин дисертації стала спроба дати системний аналіз

досліджуваної проблеми в контексті актуальних питань, які доводять важливість її вирішення для подальшої реалізації і запровадження реформаційних процесів у сучасному українському суспільстві.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, які мають наукову новизну.

*Вперше:*

– у вітчизняній політичній науці на прикладі неоконсервативних політичних концепцій кінця XX – початку XXI століття комплексно розглянуто процес еволюції ідеї раціональної бюрократії від теоретико-методологічного аспекту до практичного втілення в державно-правових інституціях;

– запропоновано авторське визначення поняття раціональної бюрократії як властивості державної системи, проявів ефективності, відповідальності державної влади, професійності політико-управлінської еліти, демократизації політичного процесу.

*Поглиблено:*

– аналіз особливості бюрократії, яка полягає в соціальній маневреності та здатності адаптуватись до нових політичних та соціально-економічних умов, спричинених трансформаційними процесами, які істотно впливають на зміни у бюрократичному середовищі;

– знання з вивчення проблеми бюрократії державно-владних систем в неоконсервативних політичних концепціях Великої Британії та США і пов'язаних з нею таких цінностей, як професіоналізм, легітимність, відкритість, демократизм рішень, права людини і власне бюрократії як структурно необхідної системи, пов'язаної з раціональним управлінням у найширшому розумінні цього терміну, і функціонуванні державного апарату як надійної системи життєзабезпечення суспільства і держави.

*Набули подальшого розвитку:*

– висновок, що раціоналізація суспільства відкриває можливість створювати й обґрунтовувати нові легітимні правила політичної взаємодії, де на рівні політичної організації це означає встановлення раціональних бюрократичних апаратів, на рівні ідеологій – підтримку обґрунтувань, які відповідають таким бюрократичним апаратам;

– питання визначення раціональної бюрократії як форми, стилю функціонування політичних інститутів, раціонального вибору з домінуванням критеріїв ефективності в діяльності та взаємодії суб'єктів політичної діяльності щодо реалізації своїх функцій і намірів у сфері влади, зовнішніх і внутрішніх інтересів, які складають сенс у контексті глобального простору політичного життя суспільства;

– погляд на комплексне дослідження еволюції ідеї раціональної бюрократії в політичній концепції «неоконсерватизму» суспільно-політичного життя Великої Британії і США як відносно стабільної моделі розвитку громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави,

сильної політичної влади і т.д. у контексті значущості раціональних цінностей щодо механізмів реалізації вітчизняної державної влади.

**Практичне значення** отриманих результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційної роботи, її висновки розкривають закономірності еволюції ідеї раціональної бюрократії в політичних неоконсервативних концепціях, підтверджуючи особливості, пов'язані з історичним розвитком, культурою народів, їх менталітетом, традиціями, що дає можливість з'ясувати аспекти внутрішньої політики. Отримані знання можуть допомогти у виборі державних програм, у визначенні ідеологічних принципів, в умінні поєднувати теоретичні пошуки з практичною діяльністю для підвищення економічного, політичного, соціального рівня життя суспільства. Наведений у дисертації фактичний матеріал, основні теоретичні узагальнення й висновки можуть бути використані в науково-дослідницькій, навчальній, інформаційно-аналітичній діяльності.

**Апробація результатів дисертації.** Основні результати роботи пройшли апробацію і були оприлюднені у виступах на міжнародних і вітчизняних наукових конференціях, а саме: VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця» (Київ, 2007), Міжнародній науковій конференції «Треті юридичні читання» (Київ, 2007), X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції» (Київ, 2007), Всеукраїнській науковій конференції «XX Харківські політологічні читання» (Харків, 2008), VIII Міжнародній науковій конференції студентів та молодих учених «ПОЛІТ-2008» (Київ, 2008), Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету-2008» (Київ, 2008), Міжнародній науковій конференції «Людина. Світ. Суспільство» (до 175-річчя філософського факультету) (Київ, 2009), Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «VI Харківські студентські філософські читання» (Харків, 2009), Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету-2011» (Київ, 2011).

**Публікації.** За результатами дослідження опубліковано 16 праць, з них – 5 у фахових виданнях з політичних наук, 9 – у тезах наукових конференцій.

**Структура роботи.** Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (288 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 227 сторінок, із них основна частина – 197 сторінок.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання роботи, охарактеризовано методи та наукову новизну дисертації, її практичне значення, наведено дані про публікації й апробацію результатів дослідження.



**Перший розділ дисертації – «Теоретико-методологічний аспект дослідження феномену бюрократії»** – присвячено огляду наукових підходів у розумінні суті, аналізу основних теорій, з'ясуванню природи, а також визначенню основних критеріїв формулювання і оцінки принципів бюрократичної організації; в ньому розкрито методологію дослідження та сутність понять бюрократії, бюрократизму, неоконсерватизму.

У підрозділі 1.1 – *«Термінологічне обґрунтування та описативне тлумачення поняття бюрократії та її похідних»* – здійснено аналіз теоретичних і практичних розробок з бюрократичної тематики, про що свідчать історично сформовані теорії та підходи її тлумачення. У розділі зазначається, що існуюча різноманітність тлумачень бюрократії, по суті, зводиться до основних теорій бюрократії: «імперської» («азіатської»), «веберівської», «марксистської» та «реалістичної». Особливість «імперської» («азіатської») теорії бюрократії полягає у залежності чиновництва від політичної влади, визнається необхідність забезпечення рівних можливостей для чиновників, побудова бюрократії за ієрархічним принципом. Веберівська теорія раціональної бюрократії є фундаментом сучасного розуміння бюрократичного феномену, відповідно до якої акцентується увага на пануванні загальнообов'язкових регламентованих процедур у бюрократичній діяльності. Марксистська теорія визнає особливість бюрократії, яка полягає в отождненні її з державою, де бюрократичний інтерес видається за загальносуспільний. Нововеберівський період у науковій думці пов'язаний з розробкою «реалістичної» теорії бюрократії, в межах якої здійснювався пошук «природної» бюрократичної моделі, у якій акцент робився на дисфункціях бюрократії, оскільки неможливо уникнути соціальної патології – суперечності між проголошеними цілями організації та її фактичними діями.

Аналіз «східної» і «західної» концепцій надають можливість узагальнити, що особливістю бюрократичної моделі східного зразка є тотальність зосередження повноти економічної та політичної влади (централізація й концентрація влади): цілковите підпорядкування людини державі при відсутності визнання індивідуальних свобод; неподільна єдність державної влади та власності на природні і людські ресурси (так званий феномен «влади-власності»); колективізм виробництва, що уповільнював приватновласницькі процеси. Особливостями західного шляху розвитку людства є: стала тенденція розмежування влади і власності, за якої остання поступово трансформувалась у приватну власність; наявність феномену вільного громадянина, що обумовило можливість кожному громадянину вільно займатись політичною або іншою формою діяльності, діяльність державних чиновників розглядалась не лише з позицій служіння суверену, але й як сумлінне виконання функцій.

У підрозділі 1.2 – *«Наукове обґрунтування ролі бюрократії, визначення специфіки її функціонування в адміністративно-державному управлінні: ретроспективний аналіз та сучасні підходи»* – здійснено спробу узагальнити

вже існуючий матеріал і результати розробок з досліджуваної проблематики. Це дозволило зробити висновок про те, що в більшості випадків поняття бюрократії зіставлено з такими категоріями, як «держава», «влада» та «управління». Але найбільш виправданим і науково обґрунтованим запропоновано розгляд бюрократії і її сутності у зв'язку з категорією «управління». Акцентується увага на питанні вдосконалення бюрократичної організації відповідно до сучасних вимог у контексті системи критеріїв та оцінки бюрократичної організації. Вказується на невідповідність «класичних» бюрократичних принципів сучасним вимогам розвитку трансформаційного суспільства, по-перше, через застосування такого фундаментального критерію як ефективності й по-друге, через чітке розмежування політики та адміністрації. Специфічний прояв бюрократії через форму управління має наслідком розподіл і протиставлення інтересів суб'єктів управління і його об'єктів з тенденцією до поступового і найповнішого підпорядкування інтересам управлінської верстви. Виступаючи одним із типів управління, бюрократизм одночасно є однією з форм глибинного спотворення функції управління, оскільки будь-яке управління за логікою свого визначення покликано забезпечити реалізацію програм і цілей тієї системи, службовим елементом якої воно виступає. Будь-яке управління поєднує в собі в різних пропорціях дві функції: раціональну функцію управління та бюрократичну функцію антиуправління. Бюрократія – це специфічне об'єднання, притаманне сфері управління, яке виникає між управлінськими структурними і масами населення. Вивчення бюрократизму передбачає аналіз суперечностей, що виникають при реалізації функцій управління. У розділі зроблено висновок про те, що виникнення бюрократії обумовлено об'єктивними потребами розвитку суспільства і держави, тому розглядати це явище виключно з точки зору негативності чи позитивності неприпустимо.

Процес еволюції ідеї раціональної бюрократії неоконсервативної політичної концепції у Великій Британії та США відстежувався через втілення в життя програм М.Тетчер і Р.Рейгана. **У другому розділі – «Особливості проявів ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативній концепції, організації та функціонуванні державного управління у Великій Британії і США у 70-80 - роках ХХ століття»** – аналізується процес еволюції консервативної ідеології, що стала фундаментом для виникнення неоконсерватизму, проводиться їх концептуальний аналіз, досліджено прояви елементів і принципів раціональної бюрократії в британській та американській політичній системі життя суспільств.

У підрозділі 2.1 – *«Понятійно-категоріальна основа неоконсервативної концепції»* – проаналізовано зміст понять консерватизму, неоконсерватизму і пов'язані з ними комплекси ідей, цінностей, ідеалів. Обґрунтовано ціннісні постулати та принципи неоконсервативної концепції як сучасної методології політичного мислення та політичної практики в державотворчій площині.

Неоконсерватизм отримав у спадок теоретично обґрунтовані постулати різних політичних напрямків і концепцій, а від самого консерватизму тип мислення, стиль поведінки, і форму ідеології. Здійснено спробу комплексного розгляду з урахуванням динамізму політичних процесів еволюції, змісту, форм, функцій і тенденцій розвитку ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативній політичній концепції. Представники неоконсерватизму прагнули усвідомити процеси, які відбувались в соціально-політичній і економічній сферах, виробити теоретико-методологічну платформу політичного курсу, який би відповідав новим реаліям і вимогам західного суспільства. Відбулась переоцінка ряду теоретичних положень про місце і роль держави в суспільстві, держави і демократії, про політичний плюралізм і розподіл влади, про політичну свідомість і культуру, і про людину політичну. В неоконсервативному варіанті політичної концепції поєднуються авторитарні і демократичні тенденції розвитку і функціонування політичних процесів і систем. Підкреслюється роль ціннісних орієнтацій, моральних традицій як важливих регуляторів суспільно-політичного життя. Відмічається роль права в суспільстві, своєрідно трактується концепція правової держави, в якій обмежується надмірна демократизація. У роботі приділено увагу загальним і найбільш характерним соціально-філософським і політичним аспектам змісту ідей, концепцій, елементів і принципів неоконсерватизму.

У підрозділі 2.2 – «Еволюція ідеї раціональної бюрократії в державно-владній системі США» – обґрунтовано доводиться, що в Сполучених Штатах Америки неоконсервативна ідеологія об'єднувала кілька принципів: індивідуалізм, новий гуманізм, елітизм, соціальний консерватизм. У другій половині ХХ століття відбулось оновлення консервативної ідеології, пов'язане з якісно новим етапом розвитку ідейно-політичних процесів у житті США. Американський неоконсерватизм – це складний конгломерат ідей, методів, уявлень, підходів до вирішення проблем, що виник на базі ідеології консерватизму, а також економічної складової неоконсерватизму, орієнтації на пріоритет інтересів правлячої еліти у внутрішньо економічному житті країни та світове економічне лідерство. Відомо, що коріння американської раціональної бюрократії закладено саме в необхідності подолання потужної державної централізованої системи. Кредо американського неоконсерватизму – зміна реформістської моделі розвитку монетаристською моделлю, орієнтованою на звільнення приватного капіталу від надмірного державного втручання, всебічне стимулювання ринкових відносин, приватного підприємництва. У соціальній сфері більш гнучкий ліберально-реформістський курс поступився місцем жорсткій економіці, скороченню соціальних витрат, антигалітарним тенденціям. Неоконсерватизм ставить завдання забезпечення традиційних морально-політичних цінностей через розвиток суспільства і збалансованість відносин суспільства з природою. Здійснено спробу переосмислення елементів державно-владної системи, в тому числі феномену бюрократії в

неоконсервативних концепціях і таких пов'язаних з нею цінностей, як професіоналізм, легітимність, демократизм рішень, права людини і т.д. Тому американський неоконсерватизм отримав ознаки демократичного змісту, пов'язаного саме з його реакцією на загрозу всеохоплюючої бюрократизації суспільного життя і всезагального поглинання державою.

У підрозділі 2.3 – «Ідея раціональної бюрократії в неоконсерватизмі: досвід Великої Британії» – висвітлено історію консервативної ідеології Великої Британії та її еволюцію у неоконсервативну, здійснено аналіз її раціональної складової. З самого початку базовими принципами політичного життя стали повага до Конституції країни, непорушності державних інституцій, релігійність. Британський неоконсерватизм, на відміну від американського, не мав претензій на світову гегемонію, але проголошував поширення цінностей західного світу в інших країнах. Британському неоконсерватизму були притаманні прагматизм запропонованих суспільству зовнішньополітичних та соціально-економічних принципів і цінностей. Саме процес еволюції неоконсерватизму Великої Британії став прикладом поступового та чіткого розвитку уявлень про людське суспільство, що впродовж століть збагачувала теоретичну базу, вбираючи нові постулати. Дослідження історії британського консерватизму виявило такі його особливості, як прагматизм, гнучкість, високий ступінь ідеологізованості, бажання бути ідеологією панівних кіл, при цьому здатність зберігати незмінними свої основні положення, наявність постійного інтересу з боку дослідників. Британський неоконсерватизм сприймався суспільством не тільки як конгломерат консервативних теорій (індивідуалізм, соціал-дарвінізм, елітизм, новий гуманізм), що пропонували суспільству підтримання родинних зв'язків, повагу до державних інститутів влади, наслідування традицій, невтручання в життя особистості, але й вже як система цінностей, що на державному рівні буде підтримувати існуючий соціальний порядок, сповідувати святість приватної власності та економічної свободи.

У третьому розділі – «Плюралізм світоглядних орієнтирів щодо концептуалізації раціональності в ретроспективі і перспективі» – розглядається функціональний аспект ідеї раціональної бюрократії, зокрема, з'ясовуються моменти, які дозволяють визначити особливості бюрократичного функціонування в ході трансформаційних перетворень.

У підрозділі 3.1 – «Характер трансформації поняття раціональності» – здійснено аналіз ролі раціональності у функціонуванні політичних інститутів, які особливо активізуються в трансформаційні періоди суспільного розвитку при ускладненні здатності людини адекватно досягнути суспільство (раціональність знання) і належним чином упорядкувати та перебудувати світ (раціональність дії). Здійснено спробу теоретичного обґрунтування щодо становлення й місця раціональності в науковому пізнанні й соціумі, та її ролі в реформуванні сучасного суспільства.

Визначено, що у сучасному науковому пізнанні ідея раціональності відіграє одну з головних ролей в організації політичної діяльності. Саме процес раціоналізації лежать в основі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, організації управлінської діяльності в економічній і політичній сферах, а також оцінки ефективності та результативності діяльності владних інституцій, у тому числі бюрократії.

На рівні політичної організації це означає встановлення раціональних бюрократичних апаратів, на рівні ідеологій – підтримку обґрунтувань, які відповідають таким бюрократичним апаратам.

*У підрозділі 3.2 – «Ідея раціональної бюрократії в умовах глобалізації: неоконсервативний аспект»* – проаналізовано акумулятивні наслідки процесу глобалізації з її акцентом на сегментах політичної сфери суспільства, серед яких є усвідомлення понять політики, політичної системи, правової і соціальної держави, громадянського суспільства, політичного конфлікту, людського виміру політики, держави і не в останню чергу бюрократії з притаманними їй владними повноваженнями, роллю і функціями. Усе це дає підстави визначити глобалізацію як процес зближення політичних систем світу з метою вироблення спільних стандартів і підходів до вирішення загальноцивілізаційних проблем розвитку людства. Саме інтеграційні зміни змушують переглянути критерії домінування ролі держави в глобальних процесах розвитку. Процес політичної глобалізації визначає еволюційну трансформацію політичної влади, інститутів, відносин між суспільством і державою, управління за всіма параметрами: економічними, політичними, інформаційними, екологічними, культурними і духовними.

В умовах змінюваного глобального політичного та економічного середовища модель державотворення, заснована на принципах раціональної політики управління, ієрархізму, децентралізації, стабільності організацій та державної служби, безособовості, формалізації правил і процедур роботи, прямого постачання урядом товарів і послуг, бюрократична форма адміністрації мала свої переваги та досягнення, отримала великий успіх і була впроваджена в більшості країн цивілізованого світу.

*У підрозділі 3.3 – «Раціоналізація державної бюрократії: український досвід висвітлення проблеми»* – проаналізовано ефективність функціонування політичних інститутів сучасного українського суспільства, що значною мірою зумовлюється глибиною і масштабом раціоналізації владних відносин на всіх рівнях державної ієрархії, в тому числі бюрократії. Процес раціоналізації державної сфери супроводжується утвердженням наукових підходів, покликаних теоретично обґрунтувати способи реагування головного політичного інституту на різноманітні запити суспільства, яке динамічно розвивається.

Переваги раціональної бюрократії для сучасного українського суспільства полягають в налагодженні конструктивної взаємодії елементів державної сфери

з урахуванням науково обґрунтованих теорій і концепцій, спрямованих на їх організаційну ідентифікацію; узгодження посадових повноважень самих державних службовців з правами та обов'язками під час перебування на посаді; посилення правових гарантій, матеріальної і моральної захищеності державних службовців щодо виконання своїх професійних обов'язків; створення чіткого механізму відповідальності, шляхом інформування про цілі і завдання установ, організацій та оцінки виконуваної роботи; перегляд і вдосконалення розподілу посадових обов'язків з метою подолання дублювання повноважень; налагодження відкритого добору і розстановки кадрів шляхом створення всеукраїнського банку даних про наявність вакантних посад в органах державної влади та їх періодичної ротації. Сучасний стан політичної системи нашої країни актуалізує питання щодо незворотності демократичних реформ та пошуку адекватних механізмів модернізації політичних інститутів, в наслідок чого бюрократія отримує ознаки ефективної організаційної структури управління, в якій працюють компетентні службовці на відповідному професійному рівні.

## **ВИСНОВКИ**

1. У дисертації вперше комплексно систематизовано теоретико-методологічні підходи наукового пізнання еволюції ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях. Доведено, що об'єктивне розуміння сутності бюрократії, її ролі та значення в суспільстві неможливе без знання її історичних коренів, умов виникнення і розвитку. Аналіз провідних соціокультурних концепцій розвитку людства, узагальнення особливостей соціально-економічного та політичного розвитку суспільства дозволяє стверджувати, що виникнення бюрократії – це результат досягнення суспільством відповідного рівня розвитку, пов'язаного зі зрушеннями у політичній, соціально-економічній та культурно-інформаційній царинах. Встановлено певну невідповідність «класичних» принципів бюрократичної організації сучасним вимогам розвитку трансформаційного суспільства, а саме домінування критерію ефективності, компетентності, професіоналізму при визначенні принципів бюрократії та оцінки її діяльності. Доведено, що особливість бюрократії полягає в її соціальній маневреності та здатності адаптуватись до нових політичних та соціально-економічних умов і що трансформаційні процеси істотно впливають на зміни у бюрократичному середовищі. Обґрунтовано, що ідея раціональності відіграє одну з головних ролей в організації політичної діяльності. Процеси раціоналізації лежать в основі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, організації управлінської діяльності в економічній і політичній сферах, а також оцінки ефективності діяльності владних інституцій, у тому числі бюрократії. На рівні політичної організації це означає встановлення раціональних бюрократичних апаратів, на рівні ідеологій – підтримку обґрунтувань, які відповідають таким

бюрократичним апаратам, тому раціоналізація суспільства відкриває можливість створювати й обґрунтовувати нові легітимні правила політичної взаємодії.

2. Доведено, що еволюційний процес соціальних змін завжди пов'язаний з розвитком людської цивілізації і, як наслідок, – з управлінською діяльністю, в тому числі у визначенні меж повноважень, ролі та завдань бюрократії, стилю адміністративно-державного управління, професійних умінь державних службовців. Саме бюрократія виступає необхідною формою управлінської діяльності, а апарат державного управління як функціональна основа політичної влади за своєю природою є дуже консервативним, не може швидко переорієнтуватися на нові завдання і методи управління, від чого страждає бюрократія і її професіоналізм. Отже, наукою бюрократія охарактеризована і як організація – специфічна форма політичної або іншої організації, в якій абсолютизовано адміністративні процедури, внаслідок чого влада фактично належить чиновникам (в цьому випадку для бюрократії характерне підкорення справ інтересам кар'єри і формалізму); і як соціальна група – професійне співтовариство осіб, зайнятих в сфері державного управління. Перебудова адміністративного апарату передбачає децентралізацію системи управління, її оптимізацію завдяки раціональному розподілу сфери впливу і функцій. Проаналізовано функціональні її прояви: як форми існування, характер влади; складної, ієрархічно побудованої структури організації, що передбачає собою посилення управлінської ефективності, як у державній сфері, так і в приватному секторі; частини керівництва, яке не входить до політичної чи виборної структури, яке здійснює повсякденне управління державним апаратом; діяльності державних управлінців. Таким чином, у світлі розкриття проблеми реформування управлінської складової політичної системи мова повинна йти не про формування якісно нових структур, а про зміну цільової спрямованості бюрократії, створення організації відповідно до тих завдань, які відповідають запитам громадян, де професіоналізм визначається як базовий соціально-ціннісний чинник діяльності органів державної влади й управління, а принцип раціональності є пріоритетним.

3. Здійснено спробу переосмислення елементів державно-владної системи, в тому числі феномену бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях Великої Британії та США і пов'язаних з нею таких цінностей, як професіоналізм, легітимність, демократизм рішень, права людини і т.д. Неоконсерватизм отримав ознаки демократичного змісту, пов'язаного саме з його реакцією на загрозу всеохоплюючої бюрократизації суспільного життя і всезагального поглинання державою. Неоконсерватизму притаманний підвищений інтерес до проблеми цінностей і моральної мотивації політичних процесів й інститутів, раціональному упорядкуванню владних відносин, які в певному значенні досягаються через постійний розвиток і удосконалення демократії в самому широкому розумінні цього поняття. Проте, незважаючи

на багатозначність політичних й ідеологічних процесів, політичному аспекту суспільного життя притаманні спільні риси, які дозволяють виокремити і проаналізувати загальноцивілізаційні компоненти, структури і функції політичних явищ і на цій основі розробити проблеми теорії соціально-політичних феноменів. В цьому і полягає актуальність загальноцивілізаційного значення неоконсервативних орієнтацій і установок, враховуючи при цьому їх зв'язок з формами соціально-економічного життя, політичної влади, традиціями, характерними тій чи іншій державі. Отже, це надає можливість стверджувати, що приклад ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях не втратив своєї актуальності сьогодні, оскільки демонструє принцип організації і самоорганізації суб'єктів політики, де розвинуте громадянське суспільство є основою для створення демократичної, соціально-правової держави.

4. Досліджено теоретичні засади неоконсервативних політичних концепцій Великої Британії та США, обґрунтовано їх ціннісні постулати та принципи як сучасної методології політичного мислення та політичної практики в державотворчій площині. Продемонстровано, що неоконсервативна ідеологія Сполучених Штатах Америки об'єднувала кілька принципів: індивідуалізм, новий гуманізм, елітизм, соціальний консерватизм, орієнтація на пріоритет інтересів правлячої еліти у внутрішньо економічному житті країни та світове економічне лідерство, заміна реформістської моделі розвитку монетаристською моделлю, орієнтованою на звільнення приватного капіталу від надмірного державного втручання, всебічне стимулювання ринкових відносин, приватного підприємництва. Відомо, що коріння американської раціональної бюрократії криється саме в необхідності подолання потужної державної централізованої системи.

Висвітлено історію консервативної ідеології Великої Британії та її еволюцію у неоконсервативну, здійснено аналіз її раціональної складової. Базовими принципами політичного життя стали повага до Конституції країни, непорушності державних інституцій, релігійність. Британському неоконсерватизму були притаманні прагматизм запропонованих суспільству зовнішньополітичних та соціально-економічних принципів і цінностей. Виявлено такі його особливості, як прагматизм, гнучкість, високий ступінь ідеологізованості, прагнення бути ідеологією панівних кіл, при цьому здатність зберігати незмінними свої основні положення, наявність постійного інтересу з боку дослідників. Британський неоконсерватизм сприймався суспільством не тільки як конгломерат консервативних теорій (індивідуалізм, соціал-дарвінізм, елітизм, новий гуманізм), що пропонували суспільству підтримання родинних зв'язків, повагу до державних інститутів влади, наслідування традицій, невтручання в життя особистості, але вже як система цінностей, що на державному рівні буде підтримувати існуючий соціальний порядок, сповідувати святість приватної власності та економічної свободи. Отже,



здійснено спробу переосмислення таких цінностей як професіоналізму, легітимності, демократизму рішень, прав людини і т.д.

5. Про глобальність політичних явищ можна говорити в двоякому сенсі. По-перше, вона захопила більшість країн світу, відмінних за формами державного устрою. По-друге, спостерігається факт транснаціоналізації реформаційних процесів – поширення певної державної моделі (практики) поза межами національних кордонів та її застосування в країнах з різним рівнем розвитку і не без активних зусиль світових корпорацій і спільноти держав. Саме пошук ефективної життєздатної державної моделі привів до появи теоретико-методологічного спрямування щодо переосмислення державного механізму, структури та процесу державотворення в бік раціонального вибору. Так, саме прихильники неоконсерватизму прагнули усвідомити процеси, що відбувались у соціально-політичних і економічних відносинах, узагальнити теоретико-методологічну платформу політичного курсу, який би відповідав новим реаліям розвитку суспільства. Складні процеси в економічній, політичній і духовній сферах потребували глибинного осмислення. Тому саме намагання збереження цілісності світу стало теоретичною основою в розробці нових підходів до процесів ідеологічних відносин між різними суспільно-політичними системами.

6. Доведено, що в умовах глобалізованого процесу зростає роль політичної науки, яка сприяє розробці стратегічних політичних вимог, діалектики взаємодії політичних відносин, політичної діяльності, політичної культури і політичної влади як основних складових політичного життя суспільства в цілому. Вимогою глобалізації є максимальне наближення політичних теорій до практики політичного життя. Завдання полягає в науковому забезпеченні політичних проєктів, прогнозуванні і обґрунтуванні прийнятих рішень. Завдяки врахуванню політико-правових і соціокультурних вимірів глобалізації відбувається переоцінка теоретичних положень про місце і роль громадянського суспільства, держави і демократії, про політичний плюралізм і розподіл влади, про політичну свідомість і культуру і про політичну людину в цілому. Саме пошук ефективної, життєздатної державної моделі привів до появи в науці та практиці теоретико-методологічного спрямування щодо переосмислення державного механізму, структури та процесу державотворення в бік раціонального спрямування і вибору. Найкращий шлях досягнення змін вбачався у зменшенні впливу державного сектору та переході до ринково-орієнтованих механізмів управління суспільним розвитком. Це дає підстави визначити глобалізацію як процес зближення політичних систем світу з метою вироблення спільних стандартів і підходів до вирішення загальноцивілізаційних проблем розвитку людства.

7. Проаналізовано ефективність функціонування політичних інститутів сучасного українського суспільства, що значною мірою зумовлюється глибиною і масштабом раціоналізації владних відносин на всіх рівнях державної ієрархії, в тому числі бюрократії. Доречно звернути увагу на те, що

при визначенні принципів бюрократичної організації перш за все необхідно зважати на те, що бюрократія була і залишається доволі надійною системою життєзабезпечення суспільства і держави. А сам процес раціоналізації державної сфери повинен супроводжуватись утвердженням наукових підходів, покликаних теоретично обґрунтувати способи реагування головного політичного інституту на різноманітні запити суспільства, яке динамічно розвивається. Доведено, що переваги раціональної бюрократії для сучасного українського суспільства полягають в налагодженні конструктивної взаємодії елементів державної сфери з урахуванням науково обґрунтованих теорій і концепцій, спрямованих на їх організаційну ідентифікацію; узгодження посадових повноважень самих державних службовців з правами та обов'язками під час перебування на посаді; посилення правових гарантій, матеріальної і моральної захищеності державних службовців щодо виконання своїх професійних обов'язків; створення чіткого механізму відповідальності шляхом інформування про цілі і завдання установ, організацій та оцінки виконаної роботи; перегляд і вдосконалення розподілу посадових обов'язків з метою подолання дублювання повноважень; налагодження відкритого добору і розстановки кадрів шляхом створення всеукраїнського банку даних про наявність вакантних посад в органах державної влади та їх періодичної ротації. Отже, така бюрократія отримує ознаки ефективної організаційної структури управління, в якій працюють компетентні службовці на відповідному професійному рівні. Розроблення демократичних механізмів розвитку системи політичної та адміністративно-управлінської складової дасть можливість для подальшого удосконалення системи влади в державі, формування високих моральних і професійних якостей державних службовців.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

### *Статті у фахових виданнях:*

1. Рудницька Н. О. Феномен бюрократії і розвиток основних концепцій в історії політичної думки / Н. О. Рудницька // Нова парадигма : [журн. наук. пр.] / гол. ред. В. П. Бех ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; Творче об'єднання «Нова парадигма». — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. — Вип. 66. — С. 148 -155.
2. Рудницька Н. О. Трансформація поглядів на бюрократію в неоконсервативній концепції / Н. Рудницька // Політичний менеджмент : [наук. журн.] / гол.ред. Ю. Шайгородський. — 2008. — № 3. — С. 175-180.
3. Рудницька Н. О. Глобальна трансформація бюрократії / Н. О. Рудницька // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. Всеукраїнської асоціації молодих науковців / гол. ред. В. М. Соколов. — 2008. — № 12 (68) — С. 179 -189.

4. Рудницька Н. О. Раціональність як характеристика політичного розвитку / Н. О. Рудницька // Сучасна українська політика. — К. : Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. — Вип. 25 — С. 79 – 85.

5. Рудницька Н. О. Науково-теоретичне висвітлення проблеми раціональності державної бюрократії: український досвід / Н. О. Рудницька // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікація / гол. ред. В. М. Бебик. — 2012. — № 1. — С. 71-74.

*Статті в інших наукових виданнях:*

6. Рудницька Н. О. Елітиська інтерпретація бюрократії / Н.О. Рудницька // Український соціум / гол.ред. О. М. Балакірева. — К. : Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 2007. — № 4 — С. 114 - 118.

7. Рудницька Н. О. Історичні передумови та особливості формування бюрократії в українському суспільстві / Н. О. Рудницька // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін / відп. ред. О. В. Бабкіна. — 2009 — Випуск 1. — С. 138-145.

*Матеріали конференцій:*

8. Рудницька Н. О. Ідея раціональної бюрократії в політичній науці / Н. О. Рудницька // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 22-23 березня 2007.: В. 2 т. — Т. 1 / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Петренка. — К. : НАУ, 2007. — С. 234-235.

9. Рудницька Н. О. Еволюція ідеї про бюрократію: історико-політологічний аспект / Н. О. Рудницька // Треті юридичні читання : матеріали Міжнародної наукової конференції, 25-27 квітня 2007 р. — Т.1 — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007.— С. 117-120.

10. Рудницька Н. О. Феномен бюрократизму в контексті державно-владних відносин / Н. О. Рудницька // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції : зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-18 квітня 2007.: В 6 т. — Т. 3 / Редкол.: І. І.Тимошенко (відп.ред.) та ін. — К. : Вид-во Європейського університету, 2007. — С. 122-125.

11. Рудницька Н. О. Значущість бюрократії в системі державного управління / Н. О. Рудницька // Політична культура суспільства : джерела, впливи, стереотипи : збірник статей і тез за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції XX Харківських політологічних читань, 8-9 лютого 2008. / Редкол.: М. І. Панов (відп.ред.). — Х.: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, 2008. — С. 290-292.

12. Рудницька Н. О. Вплив неоконсервативної концепції на бюрократію і державне управління / Н. О. Рудницька // ПОЛІТ-2008 : збірник тез VIII Міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених, 10-11 квітня 2008. — Т.1 / гол. ред. М. С. Кулик. — К : Національний авіаційний університет, 2008. — С. 56.

13. Рудницька Н. О. Феномен бюрократії в сучасному українському суспільстві / Н. О. Рудницька // Дні науки філософського факультету – 2008 : матеріали доповідей та виступів Міжнародної наукової конференції, 16-17 квітня 2007. : Ч. X / Редкол.: А. Є. Конверський (від. секр.) — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. — С. 14-15.

14. Рудницька Н. О. Неокласичні постулати неоконсервативної політичної концепції / Н. О. Рудницька // VI Харківські студентські філософські читання : матеріали Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів, 2-3 квітня 2008. / Редкол.: І. В. Карпенко (гол. ред.). — Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2008. — С. 192-193.

15. Рудницька Н. О. Консервативна ідеологія та її диверсифікація / Н. О. Рудницька // Людина. Світ. Суспільство : збірник наукових праць Міжнародної наукової конференції (до 175-річчя філософського факультету), 21-22 квітня 2009. / Редкол. : В. А. Бугров (заст. відп. ред.) — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. — Випуск 5-6 — С. 352-353.

16. Рудницька Н. О. Професіоналізм як ціннісна ознака бюрократичного апарату органів державної влади України / Н. О. Рудницька // Дні науки філософського факультету – 2011 : матеріали доповідей та виступів Міжнародної наукової конференції, 20-21 квітня 2011. — Ч. 9. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. — С. 62-64.

## АНОТАЦІЇ

**Рудницька Н. О. Еволюція ідеї раціональної бюрократії в неоконсервативних політичних концепціях.** – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертації розглядається теоретико-методологічний аналіз основних наукових підходів до тлумачення поняття бюрократії та її похідних, визначено специфіку функціонування бюрократії в адміністративно-державному управлінні.

Зокрема, уточнено особливості проявів ідеї раціональної бюрократії неоконсервативної концепції в організації та функціонуванні державного управління у Великій Британії і США у 70-80- роках ХХ століття, а саме: проаналізовано понятійно-категоріальну основу неоконсервативної концепції,

еволюцію ідеї раціональної бюрократії в державно-владній системі США, ідею раціональної бюрократії в неоконсерватизмі на досвіді Великої Британії.

Проаналізовано плюралізм світоглядних орієнтирів щодо концептуалізації раціональності в ретроспективі і перспективі. Охарактеризовано трансформацію поняття раціональності, в тому числі ідею раціональної бюрократії в умовах глобалізації.

**Ключові слова:** бюрократія, ідея раціональної бюрократії, влада, держава, консерватизм, неоконсерватизм, трансформація суспільства, глобалізація.

**Рудницкая Н. А. Эволюция идеи рациональной бюрократии в неоконсервативных политических концепциях.** – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.01 – теория и история политической науки - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации рассматривается теоретико-методологический анализ основных научных подходов изучения понятия бюрократии и ее производных, в том числе дано понятийное толкование неоконсерватизма. Определена специфика функционирования бюрократии в административно-государственном управлении.

В частности, уточняются особенности проявлений идеи рациональной бюрократии в неоконсервативной политической концепции в организации и функционировании государственного управления Великобритании и США в 70-80 - годах XX века, а именно: проанализирована понятийно-категориальная основа неоконсервативной концепции, эволюция идеи рациональной бюрократии в государственно-властной системе США, идея рациональной бюрократии неоконсерватизма на опыте Великобритании.

Проанализированы плюралізм мировоззренческих ориентиров относительно концептуализации рациональности в ретроспективе и перспективе. Охарактеризованы трансформация понятия рациональности, в том числе идея рациональной бюрократии в условиях глобализации. Отмечено, что глобализация охватила большинство стран мира, отличных по формам государственного устройства и наблюдается факт транснационализации реформирования - распространение определенной государственной модели (практики) вне национальных границ и ее применение в странах с различным уровнем развития и не без активных усилий мировых корпораций и сообщества государств. Именно поиск эффективной жизнеспособной государственной модели привел к появлению теоретико-методологического направления по переосмыслению государственного механизма, структуры и процесса государства в сторону рационального выбора. Так, именно сторонники неоконсерватизма стремились осознать процессы, которые происходили в

социально-политических и экономических отношениях, обобщить теоретико-методологическую платформу политического курса, отвечающего новым реалиям развития общества. Сложные процессы в экономической, политической и духовной сферах требовали глубокого теоретического осмысления, что и стало основой в разработке новых подходов к процессам идеологического обоснования различных общественно-политических систем и в попытках сохранения целостности мира.

Доказано, что преимущества рациональной бюрократии для современного украинского общества состоят в налаживании конструктивного взаимодействия элементов государственной сферы с учетом научно обоснованных теорий и концепций. Это способствует тому, что бюрократия получает признаки эффективной организационной структуры управления, в которой работают компетентные служащие на соответствующем профессиональном уровне.

**Ключевые слова:** бюрократия, идея рациональной бюрократии, власть, государство, консерватизм, неоконсерватизм, трансформация общества, глобализация.

**Rudnytska N. O. Evolution of the Idea of Rational Bureaucracy in Neoconservative Political Concepts.** - Manuscript.

Dissertation to obtain scientific degree of a Candidate of Political sciences in speciality 23.00.01 – theory and history of political science. – National pedagogical Dragomanov university.– Kyiv, 2012.

The paper considered the theoretical and methodological analysis of major scientific approaches to the notion of bureaucracy and its derivatives, including conceptual interpretation given neokonservatyzm. Determined the specific functioning of the bureaucracy in administrative and public administration.

In particular, the refined features of the manifestations of the idea of rational bureaucracy neoconservative concept in the organization and functioning of public administration in the UK and U.S. in the 70-80th of the twentieth century, namely, analysis of conceptual and categorial foundation neoconservative concept evolution of the idea of rational bureaucracy in the state and power system of the U.S.idea of rational bureaucracy in Neo-conservatism on the experience of Great Britain.

Analysis of ideological pluralism handle on the conceptualization of rationality in retrospect and prospect. Characterizes the transformation of the concept of rationality, including the idea of rational bureaucracy in the context of globalization.

**Keywords:** bureaucracy, the idea of rational bureaucracy, government, state, conservatism, neo-conservatism, the transformation of society, globalization.